

КО ЈЕ КО У СРПСКОЈ СТИЛИСТИЦИ

Милош Ковачевић, *Српски стилистичари*, Српска књижевна задруга, Београд 2021

Књига *Српски стилистичари* Милоша Ковачевића – уз „Предговор”, „Регистар имена” и биљешку „О аутору” – садржи једанаест радова који показују развојни пут од стилистичке идеје и стилистичког детаља до стилистике српског језика као аутономне науке, при чему је десет радова о доприносима најпознатијих српских стилистичара (Богдана Поповића, Александра Белића, Јована Вуковића, Миливоја Павловића, Милорада Ђорџа, Душана Јовића, Драгише Живковића, Радоја Симића, Нова Вуковића и Новице Петковића) развоју српске (лингво)стилистике, док је једанаести, насловљен „Умјесто поговора: интегрална стилистика” (283–315), синтеза теоријско-методолошких категорија савремене стилистике. Па кренимо од њега, као несумњиво најзначајнијег, будући да разјашњава многе дилеме са којима се и данас и лингвостилистика и књижевна стилистика суочавају.

У посљедњем раду, који има статус поговора, аутор даје преглед развоја стилистике. Од почетка XX вијека, када се одвојила од реторичко-поетичког наслеђа на коме је и израсла, стилистика се конституише као наука са сопственим предметом истраживања, али у оквиру два рукавца – лингвистичког и књижевнокритичког. Почетке лингвостилистике одредио је Де Сосиров даровити ученик Шарл Баји, на темељу лингвистике структуралне Женевске школе, посвећене афективним изражајним могућностима општег језика или језика колектива, што је и био основни десосировски принцип – проучавати језик као систем. Та Бајијева *стилистика колективна* или *стилистика израза* проучава стилистичке јединице којима уопште располаже језик да би се мисао и афективност изразили, али се не бави начином на који се у употреби остварују те могућности, јер би се тада бавила и језиком појединца. Зато она и јесте *дескриптивна стилистика*. А управо тим језиком бави се друга, паралелно развијана грана стилистике – *стилистика појединца* или *тенистичка стилистика* или *књижевна стилистика*, односно *стилистичка кристичка*, утемељена не на сосировском структурализму него на учењу школе Шухартовог њемачког идеализма, који језик посматра као творевину појединца. На тој подлози и настаје књижевна стилистика, чији је најистакнутији представник у раним фазама њеног конституисања Лео Шпицер, који се занима за однос лингвистике и теорије књижевности, чиме фактички негира традиционалну подјелу између проучавања језика и проучавања књижевности и утире пут интегралном приступу књижевном дјелу који обједињује оба аспекта. Трећи научник који је отворио пут интегралној стилистици, као сада сигурно најатрактивнијој језичкој

дисциплини, без сумње је словачки стилистичар Јозеф Мистрик, који је, по моделу бајијевског структуралистичког приступа у издвајању афективних јединица или јединица појачане изражајности, одредио минималну јединицу лингвостилистичке анализе, назвавши је **стилемом**. Стилема представља јединицу која је структурно онеобичајена, друкчија од општеупотребне, па је у њеној подлози или формално или семантичко одступање од неутралног израза. Када се томе процесу дода и Јакобсоново издвајање поетске функције језика као оне његове реализације која је усмјерена на поруку саму, на начине њеног обликовања, онда је фактички већ јасно да је било неизбјежно интегисање *дескриптивне лингвистичке стилистике* – као система могућности појачане изражајности – и *тенеитичке* – као стилистичке функције или функционалне вриједности јединица појачане изражајности у конкретном језичком изразу. Та два плана подразумијевају и два дијела стилистичких јединица – **стилематичност** и **стилогеност**. Стилематичност као одступање од уопштене, неутралне форме – Ковачевић наводи примјер стилематичне лексеме *намасџир* у односу на неметатизирани неутрални *манасџир* –, а лингвостилистика се бави језичким механизмима тога одступања, начином њиховог оформљења. С друге стране, књижевна стилистика проучава други аспект стилистичке јединице, а то је њена стилогеност или функционална вриједност – да ли и какву вриједност у контексту има онеобичајени израз *намасџир*. Зато је за озбиљнију и обухватнију анализу било кога књижевног текста неопходно било обједињавање та два аспекта стилеме – стилематичности и стилогености и уједињења лингвистичке са књижевном стилистиком у интегралној. Интегрални приступ експресивним језичким јединицама и конструкцијама омогућује да се издвоје јединице које су **само стилематичне**, али немају умјетничку вриједност – нису, дакле, и стилогене, потом јединице које су **стилогене** иако нису стилематичне, а то су општеупотребне језичке јединице које у умјетнички обликованом поступку имају умјетничку вриједност – што репрезентује цјелином својом стил Ива Андрића. Уз ова два типа, издвајају се и оне које су стилеме у сваком смислу, а то су оне које су и **стилематичне формом и стилогене по умјетничкој вриједности** и наравно, оне које **немају ниједну од тих функција**, односно општеупотребне, нестилематичне и нестилогене језичке јединице.

Након тог прегледно-теоријског дијела, аутор на примјерима показује као се интегралним приступом анализи језичких јединица, њиховом обликовању и значењима издвајају и основне и укрштене категорије у оквиру експресивних лексичких категорија. Тако се творбене категорије чисте деминутивности (мало + мотивна ријеч, нпр. *лојџица*) и аугментативности (велико + мотивна ријеч, нпр. *шамарчина*) комбинују са чистим стилистичким – хипокористичношћу (мило + мотивна ријеч,

нпр. *милионче*) и пејоративношћу (немило + мотивна ријеч, нпр. *сељачина*) и добијају се мјешовити типови као што су деминутивни и аугментативни хипокористици (нпр. *синчић*, *људина*) или аугментативни и деминутивни пејоративи (нпр. *крчмеџина*, *џрофесорчић*). Осим тога, за егземплификацију теоријских аспеката Ковачевић наводи и анализира мноштво типова и подтипова туђег говора из Андрићеве *Проклеће авлије*. Тако овај текст и теоријским аспектима и примјерима анализе на много начина показује шта је диференција специфика стилски маркираног у односу на неутрални израз, показује да *стилска доминанција* јесте из низа стилских карактеристика одређеног писца или његовог конкретног текста издвојена она која је најфреквентнија и најучинковитија у постизању изражајности и умјетничке вриједности.

Овај рад је, у ствари, методолошко-дидактички примјер лингвистичке теорије и њене примјене у пракси, не само у тематском пољу стилистике као науке него и у подручју програмских садржаја образовања основне и средње школе. У њему је, наиме, објашњено шта јесте и како се развијала интегрална стилистика, шта су њене јединице и како се помоћу њих – опримјерено и критеријално – мора сасвим ревидирати однос између неких традиционално схваћених категорија од основне школе па надаље. Аутор то показује на односима деминутивности и аугментативности, као творбених, и хипокористичности и пејоративности, као стилистичких категорија, те на неопходности издвајања, класификовања и функција типова туђег говора – што је неопходно за иоле озбиљнију интерпретацију књижевног текста и за наратологију уопште. Зато је са општетеоријског аспекта тај рад јако битан и едукативан, посебно за оне који улазе у науку, скоро на начин на који је то била позната Ковачевићева књига *Стилска и граматска стилских фигура*, у неколико својих издања, а са којом и овај рад кореспондира у његовом научном приступу стилистици, која, да би била научна, мора бити интегрална. Шта је интегрална стилистика и шта су њене јединице, односно како се примјењује у анализи текста – сумирано је, дакле, у раду „Умјесто поговора: интегрална стилистика”, а њени методолошки поступци потврђени су у критичкој анализи у сваком од радова у овој књизи.

Српска језичко-стилистика анализа књижевног текста прешла је пут од проскриптивно-нормативне стилистике (коју су након Тома Маретић заступали у својим радовима и Александар Белић, Ј. Вуковић, Миливој Павловић – све до друге половине XX вијека) до научно утемељене модерне лингвостилистике, засноване на учењу Шарла Бајија, који у општејезичкој категорији афективности проналази основе за стилски маркиран израз. На ту основу – бајијевску дескриптивну стилистику општег израза – лингвостилистика код Срба доградила је и експресивност индивидуалног израза једног писца, помиливши дескриптивну стилистику општег језика са генетичком стилистиком или стилистиком

појединца. У раду којим се књига отвара – „Богдан Поповић – оснивач научне стилистике код Срба” (11–32) – аутор представља научно дјело Богдана Поповића са циљем да покаже шта је све у стилистици потекло од његових идеја, расутих несистематично по разним радовима, али неоправдано неприказаних и непознатих широј научној јавности. Рад је ауторов прилог исправљању те неправде, односно – како сам каже – „покушај враћања Богдана Поповића на мјесто које му по заслуги припада – мјесто зачетника научне стилистике код Срба” (30). Аутор је уложио много труда да из десет најзначајнијих за стилистику радова Богдана Поповића извуче оне инваријанте које представљају његов теоријски и методолошки приступ књижевном тексту, а који показују непосредну везу између Поповићевих и анализа модерне (лингво)стилистике. Овај рад показује да је Богдан Поповић

творца или антиципатор многих поставки (лингво)стилистичке анализе, које ће она, заобилазећи Поповића, установити много касније. Зато се, без имало ограда, Поповић може и мора сматрати *оснивачем научне стилистике код Срба*, и то лингвостилистике као прве научне стилистике уопште (29–30).

Тај закључак Ковачевић изводи уз један услов који је неопходно примијенити да би се то показало, тј. потребно је подвести Поповићеве „недефинисане (или другачије дефинисане) категорије” под савремену лингвостилистичку терминологију, што Ковачевић стално и чини. Успостављањем тих паралела Ковачевић јасно предочава све домете лингвостилистике Богдана Поповића, у вријеме када је она у свјетској лингвистици фактички била у самом зачетку. У вријеме када је Баји основао дескриптивну стилистику колективног језика, Богдан Поповић је у својим анализама књижевних текстова антиципирао стилистику индивидуалног језика. Он је антиципирао и *иманентну научну криптику*, која је доминирала у свим књижевнотеоријским школама XX вијека; предложио је и разрадио теорију *рега-ѿо рег*, у којој се, у духу структурализма, служи поступком опозиција које показују сличности и разлике између поређених чланова; владао је – под неадекватним терминима – теоријом о *актуелном рашчлањивању реченице* неколико деценија прије њеног творца Виљема Матезијуса, као и теоријом исказа; истицао је значај *контекста* за стилистичку анализу; међу првима је наглашавао стилску вриједност *реченичне ѿрцелације*; издвојио је велики број *стилема* на различитим нивоима лингвистичке анализе; највише умјетничке ефекте везао је са поступцима *неочекиване ѿјединости* или *изневјереној очекивања у стилском избору* писца. А то су, у суштини, све општеприхваћене стилистичке категорије, устаљене у стилистици тек деценијама након што је о њима писао Богдан Поповић.

У раду „Белићеви погледи на стилистику” (33–56) аутор показује да је у својим анализама Белић стилистичку анализу подређивао граматичкој, односно да је сматрао да се стил може остваривати само у окриљу стандардног (књижевног) језика. Свако одступање од књижевног језика за Белића је не само граматичка него и стилистичка грешка. Белић, дакле, стилистику сматра интегралним дијелом књижевног (стандардног) језика. Иако се декларативно изјашњавао против поистовећења граматичке и стилистичке норме, корпусни текстови које анализира Ковачевић показују да Белић стилистичку норму подводи под граматичку, што води ка закључку да су Белићеве анализе књижевних текстова „прије нормативнограматичке неголи праве стилистичке анализе” (54). Белићеве анализе подређене су његовом схватању да су књижевници најзначајнији ствараоци књижевног језика и због тога морају бити његови врсни познаваоци и чувари његове чистоте и љепоте. Но, развој лингвостилистике још у Белићево доба, а посебно у другој половина XX вијека није био везан за норму књижевног језика, него усмјерен ка поступцима и разлозима *огсџуићања* од језичке норме. Такве су, у Белићево вријеме, стилистичке идеје руског формализма, као и француске структуралеј школе у другој половини XX вијека. Белићу је тај приступ био познат и он га је представио у српској лингвистици. Зато аутор скреће пажњу на то да су развоју српске лингвостилике пут трасирали не Белићеве анализе књижевних тејстова, него његови прегледни радови, у којима је он

био потпуно у току тадашњих најмодернијих и најактуелнијих европских стилистичких учења. Управо преко Белића, српска је стилистика за њих и сазнала и могла се слободно користити њиховим критеријумима и резултатима (55).

Ковачевић сматра да су Белићеви прегледни стилистички радови

заједно с теоријским и истраживачким стилистичким радовима највећег српског стилистичара Богдана Поповића, који се, с правом, може назвати и утемељитељем српске научне стилистике – трасирали су перспективан развојни пут српској стилистици. Што на том путу код Срба дуго времена није било никога, понајмање је кривица Белићева и Поповићева (55).

Проблем односа граматичких и стилистичких категорија дуго ће мучити српску лингвостилистику, па је несумњив допринос њеном развоју дао Јован Вуковић („Стилистичке анализе Јована Вуковића”, 57–86) радовима из свог „другог и трећег стилистичког периода”, у којима је дао јасне критеријуме за диференцијацију чисто граматичких, граматичко-стилистичких и чисто стилистичких категорија. Ти га радови, сматра Ковачевић, „засигурно сврставају међу најзначајније српске стилистичаре” (80).

У раду „Стилистички доприноси Милорада Ђорџа” (11–134) Ковачевић скреће пажњу на мале кораке којима је текао развојни пут стилистике. Ђорџа је лингвостилиста на трагу бајијевске стилистике који је

стилистику сматрао науком о афективним језичким категоријама и јединицама, с тим да у стилистику није укључивао само афективне јединице које су резултат колективно прихваћене *девијације индивидуалног говора*, него је у њу укључивао и *стилистику појединца* репрезентовану, прије свега, језиком књижевности (131).

Значај Ђорџевих анализа јесте у врло обимном корпусу, јер је све стилистичке категорије које је издвојио поткријепио великим бројем примјера из језика српских прозних писаца. Нико прије Ђорџа у српској лингвостилистици није издвојио толики број стилистичких категорија српског језика, али је у његовом приступу проблем што нису јасно, односно критеријално разграничене граматичке и стилистичке јединице. Ђорџа иде путем обрнутим досљедним научним истраживањима – на основу већ опсежно изцршених емпиријских истраживања покушава успоставити теоријске критеријуме, па је недостатак конзистентне теоријске базе условио да се

његов стилистички развој зато може окарактерисати као допуњавање подтипова језичких јединица које потпадају под одређене стилистичке категорије (131),

односно своди се на допринос

проширењу структурних типова стилистичких јединица, и оскудна побољшања њихове теоријске подлоге, која је, по правилу, освјетљавана штурим приказом историјата лингвостилистичке идеје (132).

У научном смислу – све до Новице Петковића – једно од најзначајнијих мјеста у српској стилистици припада Душану Јовићу, о чему Ковачевић пише у раду „Језик и књижевност у лингвостилистичком приступу Душана Јовића” (135–151). „Између свих стилистичара” – сматра он –

и оних књижевних (генетичких) и оних лингвистичких, како оних србистичких тако и оних сербокроатистичких Душан Јовић на основу теоријски издвојених и емпиријски примјењиваних критеријума лингвистичке анализе заузима посебно мјесто. Најприје по томе што он јединим предметом лингвостилистике сматра искључиво књижевни текст, односно поетски језик. Зато Д. Јовић у својим радовима темељним питањем лингвостилистике сматра одређење статуса језика књижевности у односу на комуникативни језик, односно: издвајање диференцијалних особина језика књижевности као предмета стилистике и књижевног или стандардног језика као предмета лингвистике (148–149).

Природу разлике између свакодневног комуникативног и поетског језика Јовић уочава у природи језичког знака у тим типовима језика. Језички знак у комуникативном језику је немотивисан и денотативан, док је у поетском нужно мотивисан и конотативан. У комуникативном, денотативном језику искази у својим основним значењима углавном служе за споразумијевање, док у поетском или конотативном језику искази по правилу упућују на додатни, пренесени и дубљи смисао. За Јовића је књижевни језик индивидуална творевина која почива на конотативном језику, при чему се не повинује норми комуникативног језика, мада није ослобођен сваке норме. Норма књижевног текста јесте „поетска норма” и она је одређена битно друкчијим критеријумима, па

оно што није прихватљиво из различитих граматичких или семантичких разлога у језику денотације, може бити или јесте потпуно прихватљиво у језику конотације (149).

Значајан критеријум Јовићеве теорије односи се на поетску информацију књижевног текста, односно на њено мјерење. Јовић сматра да све поетске информације немају једнаку вриједност, односно да немају исти степен стилогености. Тако Душан Јовић у лингвостилистичку анализу уводи и критеријумом *мјерења информације њојској шекстиа*. У том поступку он се ослања на критеријуме теорије информација, тако што примјењује основно правило теорије информација према коме је количина поетске информације сразмјерна (не)предвидљивост неког елемента. Тако се изводи правило да већи број могућности избора обезбјеђује и већу количину информације. На основу тога се закључује да је информација минимална уколико је предвидљивост велика. У закључку Ковачевић наводи:

Мотивисаност језичког знака, конотативни језик и примјена критеријума теорије информација у мјерењу поетске информације – три су упоришна критеријума лингвостилистичког метода Д. Јовића. Ни код једног ни генетичког ни лингвистичког србистичког или сербокroatистичког стилистичара у лингвостилистичкој анализи нису примјењивани дати критеријуми. Сваки од њих задржао је вриједност и до данас, али ниједним од њих, па чак ни њиховим јединством не допире се до суштине свих типова књижевних дјела. Ти су критеријуми, без сумње, дјелотворнији у анализи пјесничких него прозних књижевних остварења (150).

У прве стилистичаре код Срба који су у својим анализама књижевних текстова проводили тоталну стилистичку анализу, Ковачевић убраја Драгишу Живковића, о коме пише у раду „Драгиша Живковић као лингвостилистичар” (153–179), гдје као модел такве непревазиђене интегралности стилистичке анализе једног књижевног текста наводи Живковићеву

знамениту анализу Шантићеве пјесме „Вече на шкољу”. Ковачевићев рад показује да се Живковић у другој половини XX вијека врло активно и у теоријском и у емпиријском смислу бавио стилсистичким истраживањима, примјењујући актуелне методолошке поступке у оквиру својих широких интересовања и за књижевну и за лингвистичку стилистику. Тако је у својим теоријским радовима образложио своје стилистичке погледе подударане углавном „са тада владајућим погледима књижевне стилистике или стилистичке критике шпицеровског типа” (176), док је у својим бројним анализама показао и сва стилистичка рјешења и моћ критике интегралне стилистике која уједињује критеријуме бајијевске и шпицеровске стилистике, односно критеријуме стилематичности и стилогености језичких јединица. „Зато, ако није инаугуратор” – сматра Ковачевић –

Живковић је без сумње антиципатор интегралне стилистике. Драгиша Живковић је први српски стилистичар који је у стилистичкој анализи узимао у обзир сва три могућа типа стилски маркираних јединица: а) *само сџилемајичне* (јединица је формално онеобичајена, али та формална онеобичајеност не производи стилогеност као умјетнички ефекат), б) *само сџилојене* (у питању је општеупотребна језичка јединица, јединица уобичајене језичке структуре, али умјетнички функционална, односно стилогена, тј. са изразитом умјетничком вриједношћу), и в) *и сџилемајичне и сџилојене* (језичка јединица има и онеобичајену, стилематичну форму, и стилогеност као умјетничку вриједност) (176).

Тиме што је показао да и нестилематичне јединице могу бити стилогене баш као и оне стилематичне, и то врло често и са високом умјетничком вриједношћу, Живковић је превазишао ограничења бајијевско-шпицеровске књижевне стилистике, чији су предмет истраживања готово искључиво стилеме као јединице *формалној онеобичајења*. Осим тога, Живковићеве стилистичке анализе захватају све типове језичких (не)стилематичних јединица – од фонеме до текста, што такође упућује на његов свеукупан интегралностилистички приступ анализи књижевног текста.

Рад о Новици Петковићу – „Стилистички погледи и анализе Новице Петковића” (243–281) – није без разлога посљедњи у низу радова о српским стилистичарима. Ако је Богдан Поповић (чије дјело је због тога и представљен на самом почетку Ковачевићеве књиге) зачетник научне стилистике код Срба – Новица Петковић је „највећи књижевни стилистичар кога су Срби имали” (244), па су зато та два рада оквир у коме се очитују сва друга стилистичка трагања и напредовања у српској лингвостилистици. Као ни Богдан Поповић, Новица Петковић, такође, није наглашавао стилистички аспект својих радова, тако да се код њега

сасвим разликују декларативни и суштински статус стилистике. Суштински, у анализама, он је примјењивао (лингво)стилистичке поступке, које најчешће подводи под лингвистичке или граматичке. С друге стране, поступке чисто књижевностилистичке анализе проглашава готово увијек књижевнокритичким. На тај начин код њега је под термином *лингвистика* супсумиран термин (*лингво*)*стилистика*, а под термином *књижевна критика* термин *књижевна стилистика*. За разлику од Богдана Поповића, који се није бавио општијим теоријским питањима стилистичких категорија, Новица Петковић је објавио рад *Чему служи стилистика*, у коме се очитују његови ставови о стилистици као науци. Он сматра да се предмет стилистике може одредити тек у односу на предмет лингвистике, те да је у подлози и лингвистике и стилистике језички знак који у лингвистици функционише у денотативном, а у стилистици у конотативном значењу. И управо та два става јесу, како Ковачевић сматра, „најсуштаственији дио ове Петковићеве студије” (247). За Петковића су основни предмет стилистике језичка стилогена средства, из чега проистиче да је основни задатак стилистике проучавање *стилогености* као стилске вриједности. Он сматра да стилистика као аутономна дисциплина мора истраживати језичка средства која су извор стилогености, те да је стилогеност језичких јединица њен самосвојан предмет истраживања. Друкчије речено, Новица Петковић – и када су његове анализе дубоко уроњене у методологију лингвостилистичких истраживања, када уочава да су нпр. редувантна обиљежја у реализацији гласа, која су варијантна, неинтересантна за лингвистику, а занимљива као извор стилске вриједности, када уочава да је извор стилског у редувантном и на лексичко-семантичком плану, у конотацијама, у реченично-интонационим обртима – и тада предметом стилистике сматра само стилогеност или стилску вриједност неке јединице у књижевноумјетничком тексту. За разлику од њега, Ковачевићев приступ стилистици упућује на то да стилогеност не постоји без стилематичности, односно без онеобичајења уобичајене језичке форме. Стилематичност и стилогеност су два плана силеме као јединице стилске анализе. Специфичност стилистике Новице Петковића огледа се у прожетости његовог поетолошког књижевнокритичког приступа анализи књижевног текста не само елементима књижевне историје и традиције него и семиологије и лингвистике. Школовани на теоријама структурализма и у лингвистици и у стилистици, и Новица Петковић и Милош Ковачевић књижевност, у суштини, посматрају као *другосвјетски модуларни систем*, који се од неутралног израза природног језика разликује – према Новици Петковићу – по стилогености или експресивној стилској вриједности, а према Милошу Ковачевићу – примарно по стилематично онеобичајеној форми израза који у датом контексту функционише као стилоген.

У радовима које ова књига обједињује у врло функционалну цјелину приказан је, у критичкој, критеријалној анализи њеног аутора, и историјски и теоријски развојни пут српске лингвостилистике у распону од једног вијека, па књига обухвата најзначајније српске стилистичаре и њихова дјела од прве деценије XX па све до првих деценија XXI вијека. Аутор је мунициозно анализирао огроман корпус њихових радова, издвојио суштонске инваријанте које су водиле ка развоју стилистичке мисли код Срба, упоређујући их стално са најрелевантнијим ауторима и теоријама свјетске лингвостилистике. По таквим научним резултатима, по заокружености прегледа најбитнијих теоријско-методолошких аспеката стилистике, књига *Српски стилистичари* Милоша Ковачевића спада у изузетно вриједне доприносе науци уопште, спада у врло потребно и надасве корисно лингвостилистичко штиво у српској филологији.

Проф. др Миланка БАБИЋ
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
Савремени српски језик и лингвистика
milanka.babic@ffuis.edu.ba

НА СВЕ ЧЕТИРИ СТРАНЕ СУМАТРЕ

Едиција „Цела лепа” – Димитрије Поповић, *Лом*; Катарина Пантовић, *Ришвал љед сјавање*; Анђела Пендић, *Како је шело шецко љред љреображај*; Драган Бошковић, *Сандинисја*, Суматра издаваштво, Шабац 2022

Суматра је издавачка кућа, коју је основао Иван Лековић (рођ. 1986) 2018. године. Објављивањем дела српских и светских класика издавач је стекао поверење и углед. Од 2022. године покренута је едиција „Цела лепа”, унутар које су објављене четири песничке књиге домаћих аутора, од којих троје припада генерацији песника који имају мање од тридесет година, уз књигу већ потврђеног, превођеног и награђиваног песника и професора савремене српске књижевности на ФИЛУМ-у у Крагујевцу, Драгана Бошковића. Иако је сваки глас поетички суверен, постоје и тиха суматраистичка сагласја међу књигама, која на најлепши начин потврђују „Како је све у вези, на свету”. Стога је и представљање књига конципирано тако да се те везе осветле, уз осврт на неке основне црте сваке индивидуалне поетике и опис њихових специфичности.